گرنگی ئەدەبی هەجوو.. نووسینی: هاوڕێ خالید

کاتێک دەتەوێت هێندە تابۆ و بابەتی پیرۆزکراو و یاساغ و بڤەکراوی بە قسە لەسەرکردن، کە پەیوەندیدارن بە کەشی گشتی و هاوکات بەهایەکی نزمی ئاکاری و مرۆڤی و فەرهەرهەنگییان هەیە، ڕەخنە بکەیت، کاریگەرترین و خێراترین کەناڵ، سەکۆی ئەدەبە کە شێوازێکی کاریگەری چێژبەخشی خاتر گیراوی هەیە، بۆیە زۆرترین جار فەزای ئەدەب باشترین و گونجاوترین پەناگەیە. لە کۆنتێکستی دەقدا، بە شێوەیەکی ناڕاستەوخۆ، لەڕێگەی شاردنەوەی لە نێو زمان و بەکارهێنانی ڕەمزی ئەدەبی و بارگاویکردن بە تەنز و توانج و تەوسەوە، تاکو چۆنایەتی و فۆرم و ئیستاتیکای ئەدەبی بەرز بکرێتەوە، ئاستی ئەدەبی و چێژوو کاریگەرییەکەی بەهێزتر دەبێت. وە بۆ ئەوەی ئامانجەکەی بپێکێت، دەبێت تا ئاستی تابۆکە هەڵکشێت، بەڵکو بەرەو ژوورتریش و تاوەکو گەیشتنە سەر تەقی سەری و لەوەوە هەڵیوەشێنی. دەبێت کاریگەریی دەڕبڕینەکە هێندە بەهێز و چێژ بەخش بێت، ڕماندن و لەبار یەک دەرهێنانی تابۆکە لە خۆیا ون بکات. ڕێژەی چەندایەتی چێژەکەی بگاتە سەرووی چێژە تابۆییەکان و جارجار ببێتە شوێگرەوەشی… وەکو چۆن شکسپیر کردوویەتی لە بازرگانەکەی ڤینسیا بە پیشاندانی عەقڵی پەتی ئابوری جووەکان، وەک دانتی لە کۆمیدیای خواوەند کردوویەتی، ئۆرێل لە مەزرای ئاژەڵاندا،

بەو پێیەی ئەدەب هەوادارێکی پان و پۆڕو بنکەیەکی فروانی جەماوەری هەیە، ئەوا زۆر گونجاو و دەستدریژە بۆ ئەم کارانە، چونکە سەری ئەدەب لوسترین و ناسکترین زمان و هاوکات قبوڵکراوترینیشی هەیە، وەکو کێژۆڵەیەکی چواردە ساڵان، حەشاماتێک بە دەوری مەکرەکانییەوە وەستاون.

دەتوانین ئەدەب بکەینە نوێنەر و زمانحاڵی هەموو بار و دۆخێک، لە سەدەی بیست پابلۆ نێرۆدای شیلی، توانی لە ڕێگەی شیعرەوە زیاتر لە نیوەی گەنجەکانی شیلی چەکدار بکات.

قانیع و بێکەس، بە یاخی بوون لە سیستەمی سیاسی و نەریتی سوننەتی و سواو، ناڕەزاییان دەربڕیووە و ئەدەبیان کردەتە زمانحاڵی هەڵوێستەکانیان. یاخود شێخ ڕەزا، کە لە کۆتایدا وەک نمونەیەکی دیار لەسەری دەوەستم، یاخود محەمەد ماغوت، توانج لە عادات و نەریتە خێڵەکییە عەرەبییە قەبەلییەکان دەدات، لە ڕێگەی هێرشکردنە سەر کۆی جنس و نەژادی عەرەب و بەکارهێنانی وشەی زبر و کەرستە و

وشەی سێکسی. یان چارلس بۆکۆفسکی و زۆرانی تریش...

فەزای ئەدەب، هەندە پان و پۆڕ و کراوەیە، لەڕێگەی لێزانی و شارەزابوونی تەکنیکەکانییەوە، بچوکترین مندالێ دەتوانێت نوزەنوز و گازاندەکانی خۆی بکات بە گەورەترین شاکاری ئەدەبی جیهانی. نەتەوە یەکرتووەکانمان لە بەدەنگ بێنە یاخود ئەنجلینا جولییەکانمان لە بێنێتە سەر خەت!

وە هاوکات دیووە نەگەتیڤەکەی ئەدەب ئەوەیە، ئامرازێکی ترسناکیشە بۆ چەواشەکردن و چاوبەستکردنی خەڵکی عەوام و لە دروستکردنی مەعریفەی هەستەکی و ناخەکی ناڕاست، کە ئەمە دیدە ئەفلاتونییەکەیە. هاوکات زۆرترین جارەکانیش سەکۆیەکە بۆ دەربڕینی هەڵوێست و دنیابینییەکان بەرامبەر بە وجود و بەرامبەر بە ئەوانیتر.

لەم نێوەندەدا شێوازی داشۆرین یان هەجوو، شێوازێکە لە شێوازەکان، کە تیایدا ئەدیب گوزاشت لە تووڕەیی و هەڵوێستە هەستەکی و نەستەکی و ناوەکییەکانی خۆی دەکات، سەبارەت بە دیاردەیەک و هەڵوێست وەردەگرێت، بەشێوازێکی گاڵتە ئامێزانە ڕەخنەی دەکات و لە ڕێگەی (خوازە)ی ئەدەبی و بەکارهێنانی وشە و گوزارەی سێکسی و ئیرۆتیکی وروژێنەر، کە وەزیفەیەکی تریان پێدەدات هەڵوێستەکەی دەگەیەنێتە لوتکە. وەک دەڵێن(هەر بە پاوە بزگوەی لەبەرا ناهەڵێت) وەکو تازە زاوایەکی سوە بووەوەی کوێرایی داهاتوو، بابەتەکە لاقە دەکات، بە ئامانجی پیشاندانی قێزەونییەکانی دەکەوێتە لێدان و داشۆڕینی.

لە ڕاستیدا شێوازی هەجوو شێوازێکی بە (بەد) ئەدەبانە، یان بەد ئەخلاقانە نییە، مادام شاعیر ئەو کەسەیە، دەتوانێت پێی بە دیووە شاراوەکانی شتەکان ببات، کەواتە شعور و درکێکی وردو قوڵی هەیە، ئەوا سنووری نێوان بەد ئەدەبی و بە ئەدەبی باشتر دەناسێت. لە سادەترین دەربڕیندا، دەتوانین بڵێین هەڵویستێکی توندە هاوکات هەزەلیانە و کاریگەر، وەک پەرچەکردار لە فۆڕمێکی ئەدەبیدا دادەڕێژرێت، کە گوزارشتە لە کاردانەوەی شعوری ناوەکی، نووسەر کە بەر هەستەوەرییەکانی دەکەون.

یەکێک لە دیارترین نموونەکان کە نمایندەی ئەم فۆڕم و ستایلە لە ئەدەبی/شیعری کوردی دەکات دەکات، شێخ ڕەزای تاڵەبانییە. بێگومان هەبوونی ئەم ستایلە، لە ئەدەبدا، گرنگ و پێویستە، لە گریمانەی نەبوونیدا، بۆشایی و کەلەنێکی گەورە لە ئەدەبی کوردی دروستدەکات، چونکە ئەم ستایلە مۆرکێکی نێونەتەوەیی و جیهانی هەیە، لەلای هەموو میللەتان دەبیندرێ. سەبارەت بە شێخ ڕەزا بە ئەمەی کورد، وەڵای ئەوەی شاعیرێکە، دیاردەیەکی ئەدەبیشە، لە هەمانکاتدا. مرۆڤ ناتوانێت سەرسام نەبێت بەوەی، کە چۆن توانیوویەتی و وێراوە ئەو هەموو خەسڵەت و ئەدەبیاتە دژ بەیەکانە کۆبکاتەوە، و ئەدەبی پێ

بنوسـێت! گومـان لەوەدانییە کە بۆ شێـخ و شێـخ زادە، یـا مەلایەک ئابڕووبەرانەیە لە چاوی عەوامی نەخوێندەواردا، هەر خۆی دەبێتە بابەتی توانج، هاوکات ستایشکراو و بەرزە بەهایە، لە نێو کۆڕ و دیـوانی ئەدەبیـاتی کـوردی و جیهانیشـدا بەوەی کە توانیـویەتی لە ڕێگەی نەرێ ((نفی))کردنی نەریت و نۆرمە قیزەونە خێڵەکییەکان و بەها نزمە گەردوونییەکان، کاڵفامی مر□قی کورد لە ئاستێکی بەرزی ئەدەبیدا، توانج و تەشەر بدات و ڕەخنەبارانی بکات.

شـایەنی باسـە لە ڕووی سـایکۆلۆجییەوە، زمـانی تـوانج و تەوس و بەکارهێنـانی وشە و گـوزارەی سێکسـی و ئیرۆتیکـی، توانـای کـاریگەرییەکی قـوڵتر و دوور مەوداتـری هەیە، بە هۆکـاری ئەوەی وشەکانی هەڵقوڵاوی ناو ژیانی ڕۆژانە و بازاڕە، بەڵام وەزیفەیکی نوێی پێدەدرێت. ئەوا هەموو کات لە زهنی خەڵک ئامادەگیی هەیە، خەڵـک هەمـوو کـات دێرەکانیـان لەسـەر زارە و د□ی□ن□وە، بەڵـام سەرەڕای ئەمانەش، دیووی شاراوەی ئەم جۆرە ستایلە پڕە لە تەکنیک و ڕموز و کۆدی ئەدەبی و پەیام و بەهای بەرزی گەردوونی، ئەدیب هەروا هەڕەمەکی و بێ سەروپا وشە خەرج ناکرێت و بەکارنابرێت.

نووسینی : هاوڕێ خالید